

УЗГОДЖЕНІСТЬ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ЦУКРОБУРЯКОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ

*О.І. Коновал, аспірантка**

Обґрунтовано необхідність формування узгоджених функціональних стратегій діяльності підприємств у цукробуряковому виробництві України.

Інвестиційна діяльність, стратегія, виробництво, ринок, цукрові буряки, модель.

Цукробуряковий підкомплекс України характеризується нестабільністю свого розвитку. Перевиробництво цукру протягом 2011 та 2012 рр. зумовило зниження ціни на внутрішньому ринку до рівня нижчого від витрат на його виробництво. Така ситуація негативно впливає на подальший розвиток галузі та її фінансовий стан. Нестабільність розвитку цукробурякового підкомплексу України, значною мірою, залежить від узгодженості формування стратегій розвитку підприємств-виробників цукрових буряків і переробних підприємств та механізмів державного регулювання ринку цукру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам виробництва цукрових буряків та функціонування ринку цукру в Україні присвятили свої дослідження: В. Бойко, П. Гайдуцький, О. Данькевич, М. Дем'яненко, А. Заїнчковський, О. Заєць, Є. Імас, М. Коденська, В. Лиськов, В. Логінов, І. Лукінов, М. Роїк, М. Павловський, В. Пиркін, П. Саблук, О. Шпичак, А. Фурса, та багато інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Поряд із цим, назріла потреба подальших досліджень проблем цукробурякового підкомплексу відповідно до сучасних змін ринку цукру.

Мета дослідження – аналіз функціонування цукробурякового підкомплексу України та розробки пропозицій щодо підвищення його економічної ефективності на основі узгодження функціональних стратегій діяльності підприємств-виробників цукрових буряків і переробних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Протягом 2000–2012 рр. в Україні зібрана площа посівів під цукровими буряками зменшилась на 39,9 %, урожайність збільшилась майже у 2,3 рази, а валові збори – у 1,4 рази (табл.1). Збільшення обсягів виробництва цукрових буряків сприяло збільшенню виробництва цукру за цей період на 25,1%.

Бізнес на виробництві цукрових буряків став привабливим. Рівень рентабельності їх виробництва у 2011 р. становив 35,8%, у 2012 р. – 15,9 %. Цукробурякова галузь стала інвестиційно привабливою. Проте виробнича

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України М.М. Ільчук

стратегія сільськогосподарських підприємств щодо збільшення обсягів виробництва цукрових буряків не завжди узгоджувалась з інноваційною та інвестиційною стратегіями, які передбачають запровадження ресурсозберігаючих технологій вирощування сільськогосподарських культур.

1. Основні показники цукробурякового підкомплексу України *

Показник	Роки							2012 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2008	2009	2010	2011	2012	
Площа, з якої зібрано врожай (усі категорії господарств), тис. га	747,0	623,3	377,2	319,7	492,0	515,8	448,90	60,1
Урожайність (усі категорії господарств), т/га	17,67	24,82	35,62	31,49	27,95	36,33	41,08	232,5
Валовий збір цукрових буряків (усі категорії господарств), тис. т	13198,8	15467,8	13437,7	10067,5	13749,2	18740,5	18438,9	139,7
Рівень рентабельності цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах, включаючи фермерські господарства, %	6,1	4,8	7,1	36,5	16,5	35,8	15,9	x
Виробництво цукру-піску, всього, тис. т	1780	2139	1573	1267	1546	2331	2226	125,1

*Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України [1, 2, 5].

Неузгодженість стратегій підприємств між собою зумовила неефективне здійснення додаткових вкладень коштів у виробництво цукрових буряків (табл. 2).

Дані табл. 2 свідчать, що зі збільшенням витрат на 1 га посіву, економічна ефективність виробництва цукрових буряків на сільськогосподарських підприємствах та у фермерських господарствах у 2011 р. знижувалась. Отже, додатково одержана продукція від збільшення витрачання ресурсів на 1 га, була неокупною.

Аналіз цінової стратегії щодо купівлі цукрових буряків переробними підприємствами на сільськогосподарських підприємствах у 2010–2011 рр. здійснювався з використанням методів економіко-математичного моделювання. З цією метою, на основі даних статистичної звітності сільськогосподарських підприємств, які звітували за формою № 50-сг, було побудовано математичні моделі ринку цукрових буряків.

**2. Групування сільськогосподарських підприємств
(включаючи фермерські господарства*) України за виробничими
витратами на 1 га посіву цукрових буряків, 2011 р.**

Показники	Групи господарств за виробничими витратами на 1 га посіву, грн				Всього
	I – до 7000	II – від 7000 до 11000	III – від 11000 до 15000	IV – понад 15000	
Кількість підприємств	238,0	403,0	230,0	140,0	1011,0
Зібрана площа, тис. га	29,4	195,1	120,3	89,0	433,6
Вироблено цукрових буряків, тис. т	662,6	6761,6	5008,4	3829,1	16261,7
Урожайність, ц/га	225,6	346,6	416,5	430,5	375,0
Виробничі витрати на 1 га, грн	5353,2	9658,4	12718,6	18271,1	11982,1
Виробнича собівартість 1 ц цукрових буряків, грн	23,72	27,86	30,54	42,44	31,95
Реалізовано цукрових буряків, тис. т	439,9	3188,6	2103,1	1112,7	6844,4
Вторг, млн. грн	176,8	1616,1	1040,3	720,5	3553,7
Прибуток, млн. грн	56,1	503,5	295,6	94,6	949,7
Повна собівартість 1 ц, грн	27,43	34,89	35,41	56,25	38,04
Ціна реалізації 1 ц, грн	40,18	50,68	49,46	64,75	51,92
Прибуток (+), збиток (-) на 1 ц, грн	12,75	15,79	14,05	8,50	13,88
Рентабельність (+), збитковість (-), %	46,5	45,2	39,7	15,1	36,5

* Фермерські господарства, які звітують за формою № 50-сг.

Джерело: розраховано автором на основі даних статистичної форми № 50-сг.

Математична функція кривої національної пропозиції цукрових буряків за 2010 р. має вигляд (формула (1)):

$$y = 330,378 + 1,596^x, \quad (1)$$

де x – обсяг пропозиції, млн т;

y – ціна, яку фактично отримує підприємство, грн.

Математична функція кривої національної пропозиції цукрових буряків за 2011 р. має вигляд (формула (2)):

$$y = 317,957 + 1,376^x. \quad (2)$$

Моделювання поведінки споживачів здійснювалося з використанням лінійної функції:

$$Y = a - bp,$$

де Y – обсяг використання цукрових буряків;

p – ціна.

Лінія попиту на цукрові буряки в 2010 р. має вигляд (формула (3)):

$$Y = 19,98 - 0,0145 * p. \quad (3)$$

Лінія попиту на цукрові буряки в 2011 р. має вигляд (формула (4)):

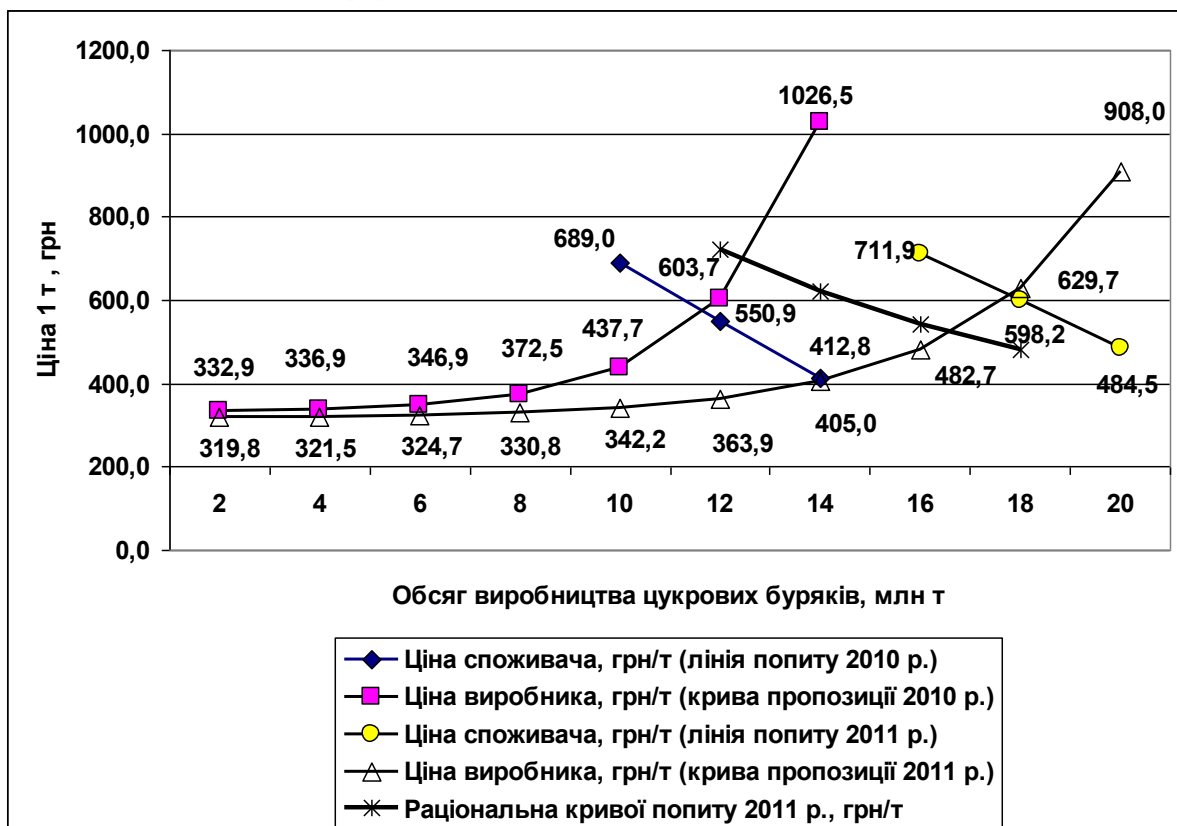
$$Y = 28,52 - 0,0176 * p. \quad (4)$$

Наочне зображення моделей ринку цукрових буряків за 2010 та 2011 рр. подано на рисунку.

Дані рисунку свідчать, що збільшення обсягів виробництва цукрових буряків з 13,7 млн т у 2010 р. до 18,7 млн т у 2011 р. (за потреби 15,5 млн

т для виробництва цукру на внутрішній ринок у обсязі 1860 тис. т) не призвело до зниження ціни. Середня ціна на 1 т цукрових буряків (без ПДВ) лише збільшилася з 487,3 у 2010 р. до 519,2 грн у 2011 р. Це було зумовлено підвищеним попитом переробних підприємств на цукрові буряки. Окремі цукрові заводи купували сировину по 1030,8–1074,2 грн/т. Як наслідок, рівень рентабельності виробництва цукрових буряків на окремих сільськогосподарських підприємствах становив понад 200 %. Це стало індикатором для сільськогосподарських підприємств щодо збільшення обсягів виробництва цукрових буряків. У 2012 р. в Україні було одержано 18,4 млн т цукрових буряків, з яких було вироблено 2226 тис. т цукру. А оскільки експортні можливості переробних підприємств України незначні, то утворився надлишок цукру на внутрішньому ринку, який змушує переробні підприємства продати цукор нижче від його собівартості [3]. Така ситуація виникла у зв'язку з неузгодженістю цінової, маркетингової та експортної стратегій переробних підприємств.

У результаті досліджень було встановлено, що ситуацію з перевиробництвом цукру на внутрішньому ринку України можна було б вирішити з меншими втратами або навіть уникнути при встановленні ціни на цукрові буряки на основі раціональної лінії попиту на них для виробництва цукру для внутрішнього ринку (див. рисунок). Дані рисунку свідчать, що в 2011 р. при закупівлі 16,65 млн т цукрових буряків середня ціна повинна була становити 487,3 грн/т (без ПДВ), а при закупівлі решти буряків – мінімальна ціна (339,24 грн/т) [3].

Моделі ринку цукрових буряків за 2010 і 2011 рр.*

* Джерело: Власна розробка із залученням статистичних даних.

Узгодженість функціональних (виробничої, інвестиційної, інноваційної, цінової, маркетингової, експортної тощо) стратегій діяльності підприємств у цукробуряковій галузі широко застосовують у своїй практиці успішно діючі агрохолдинги (Астарта, Укрпромінвест, Укрлендфармінг тощо) [4].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для досягнення високих показників економічної ефективності виробництва, стійкості фінансового стану підприємств і конкурентних переваг на ринку, необхідно формувати узгоджені функціональні (виробничу, інвестиційну, інноваційну, цінову, маркетингову, експортну тощо) стратегії діяльності підприємств.

Подальші дослідження будуть спрямовані на формування інвестиційної стратегії діяльності підприємств цукробурякового підкомплексу в умовах невизначеності з використанням методів імітаційного моделювання.

Список літератури

1. Бондар В.С. Основні фактори, що впливають на ціни внутрішнього ринку цукру в Україні [Електронний ресурс] / В.С. Бондар, С.Ю. Андрющенко. – Режим доступу : <http://www.tdn.kiev.ua/ru/stati/inshi/45-osnovni-faktori-shho-vplivayut-na-czini-vnutrishnogo-rinku-czukru-v-ukrajini>
2. Данькевич О.Г. Українські перспективи цукрового виробництва. [Електронний ресурс] / О.Г. Данькевич. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1494>
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 року № 179 «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру та цукрових буряків у період з 1 вересня 2011 року до 1 вересня 2012 року». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/179-2011-p>
4. Ринок цукру України: підсумки, прогнози, перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sugarua.com/ua/sugarnews_ukr/lists/1822
5. Сільське господарство України // Стат. зб. за ред. Ю.М. Остапчука. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 370 с.

Обоснована необходимость формирования согласованных функциональных стратегий деятельности предприятий в свеклосахарном производстве Украины.

Инвестиционная деятельность, стратегия, производство, рынок, сахарная свекла, модель.

The necessity of harmonization of functional strategies of enterprises in the sugar beet production in Ukraine is substantiated.

Investing activity, strategy, production, market, sugar beet, model.